

A leendő spanyol tolmácsok és fordítók lehetőségei az Európai Unióban

1. Bevezetés

Hazánk belépése az Európai Unióba számos kérdést és lehetőséget vet fel a nyelvek használatával kapcsolatban. Tudjuk, hogy az Unión belül érvényben lévő nyelvi alapjog kimondja, hogy az Unió minden egyes polgára az Unióval folytatott írásbeli és szóbeli kommunikációban szabadon használhatja a nyelvét. Az EU intézményeiben a dokumentumok, írott anyagok nagy részét minden nyelvre lefordítják. Az EU tagállamok képviselői és polgárai felszólalásaikat, hozzászólásaikat saját anyanyelvükön mondhatják el és hallgathatják meg. Jelenleg a 15 tagállam 12 nyelvre mindegyik egyenjogú és rangú hivatalos és munkanyelv. Ez azt jelenti, hogy adott esetben egy konferencián, ahol minden résztvevő a saját nyelvén szólal fel, a dokumentumok vagy felszólalás fordításakor 132 irányú fordításra vagy tolmácsolásra van szükség. A kelet-európai bővítés következtében – Lengyelország, Szlovénia, Csehország, Magyarország csatlakozásával – ugyanezeket a hivatalos, írott, illetve szóbeli anyagokat már 240 irányban kellene lefordítani, illetve tolmácsolni. Ez a mennyiségű fordítási és tolmácsolási munka rendkívül nagy feladatot jelent majd a magyar szakemberek, tolmácsok, fordítók számára is. (A jelölt országok csatlakozásakor 15 nyelvre, illetve nyelvről kell tolmácsolni, illetve fordítani.)

Hogyan készülhetünk fel erre a helyzetre? Van-e esély arra, hogy néhány éven belül mi is rendelkezünk egy olyan szakfordító- és tolmács-csappal, akiknek tudása, felkészültsége megfelel az EU-ban elvárt követelményeknek? Mely nyelveknek a tudása jelent majd előnyt térségünkben?

Már most is lehet sejteni, hogy több angolul, franciául és németül tudóra – fordítóra és tolmácsra – lesz szükség rövid és hosszú távon is, mint például spanyolul vagy portugálul beszélőre. A jelenlegi helyzet viszont az, hogy jóval több angolul és franciául tudó tolmáccsal és fordítóval rendelkezünk, mint például spanyolul beszélővel. Azt gondolom, hogy a két fő nyelvből – angol, francia – nem lesz gond megfelelő munkaerőt találni. Ellenben lesz-e elég számú, olyan megfelelő spanyol nyelvi szinttel rendelkező fordító és tolmács, aki valóban meg tud felelni az Unióban támasztott követelményeknek?

Jelen írásomban egy saját vizsgálat eredményeit szeretném összevetni azokkal a lehetőségekkel, amelyeket az EU tolmácsolási és fordítási munkái nyújtanak majd a hazánkból kikerülő nyelvtudással rendelkező szaktolmácsok és fordítók számára. Arra voltam kíváncsi, hogy a spanyol nyelvet tanulók közül mennyien gondolnak és készülnek arra, hogy a néhány éven belüli csatlakozásunkkor ők is résztvesznek az EU tolmácsolási és fordítói munkáiban.

2. A spanyolul tanulókra vonatkozó felmérés ismertetése

1998/99-ben kutatást végeztem a spanyolul tanuló diákok körében Budapesten. A zárt kérdőíves módszerrel készített felmérésemet a spanyol nyelvet tanító oktatási intézményekben – felsőfokú, középfokú intézményekben és nyelviskolákban – strukturált, véletlen mintavétel alapján végeztem. 440 kérdőívet küldtem ki, 402-t kaptam vissza. A megválaszolt adatokat a STATA nevű programmal dolgoztam fel. Az általam elért diákok az 1997-98-as tanévben tanuló diákok kb. 6,5 százalékát jelentik. Jelenleg évente kb. 6000 diák tanul spanyolt intézményi keretek között hazánkban.¹

A kérdőívben az alábbi kérdésekre tértem ki:

- hol tanulja a nyelvet;
- milyen végzettségű;
- kora, neme;
- milyen szinten tanulja a spanyolt;
- milyen más nyelveken beszél, azokat milyen szinten;
- miért választotta a spanyolt;
- ha konkrétan munkájában szeretné felhasználni a spanyolt, akkor az milyen jellegű munka;
- vágyai szerint milyen területen dolgozna a spanyollal;
- járt-e már nyelvterületen, hol, mennyi ideig, milyen célból;
- milyen a spanyol és latin-amerikai kultúrával kapcsolatos programokat látogatna szívesen.

Mivel jelen feldolgozásban a spanyolul tanulók munkával – elsősorban fordítással és tolmácsolással – kapcsolatos lehetőségeivel foglalkozom, a kérdések közül most csak a témát érintő válaszokra térek ki, vagyis a nyelvi előképzettségre és a munkával kapcsolatos eredményekre.

2. 1. A spanyolul tanulók nyelvi előképzettsége

A válaszokból egyértelműen kiderült, hogy a kérdőívet kitöltő 402 spanyolul tanuló diák 95 százaléka második, illetve harmadik nyelvként választja a spanyol nyelvet. A válaszadók 87 százaléka (351 fő) angol nyelvből rendelkezik, elsősorban közép- vagy annál magasabb szintű nyelvvizsgával. A megkérdezettek 33 százalékának (134 fő) van valamilyen szintű német nyelvvizsgálata, és 10 százalékának (40 fő) francia nyelvvizsgálata. A kérdőívben szereplő más nyelveket, úgy mint olasz, portugál, orosz, csak elvéve jelölte be egy-egy válaszadó. Meg szeretném jegyezni, hogy a kérdőívet kitöltők saját bevallás alapján jelölték be nyelvtudásukat, vagyis azt, hogy milyen szintű nyelvvizsgával rendelkeznek egyes nyelvekből. Ez a módszer nem tükrözi teljesen pontosan a válaszolók valódi nyelvtudását, de egy általános képet azért mégis ad a spanyolul tanulók köréről.

2. 2. A válaszadók munkával kapcsolatos lehetőségei és elképzelései

A kérdőívben két kérdést tettem fel azzal kapcsolatban, hogy milyen munkaterületen használnák fel a spanyol nyelvet. Az egyik a konkrét munkalehetőségre vonatkozott, vagyis, hogy jelenleg, illetve a közeljövőben milyen munkában tudja felhasználni spanyoltudását, a másik a vágyaiban szereplő munkaterületre vonatkozott. A válasz-

adók mindkét kérdés esetében több választ is bejelölhettek. Az 1. és 2. számú táblázatban megtekinthetjük a teljes sorrendet. Most itt a tolmácsolásra és fordításra vonatkozó adatokra térek ki.

1. táblázat: Konkrét munkalehetőség

munkaterület	jelölések száma
gazdaság–kereskedelem	48
idegenforgalom	31
tolmácsolás, fordítás	28
külföldi munkavállalás	22
oktatás	17
diplomácia	9
összesen	155

2. táblázat: Jövőbeni munkájukhoz használnák fel

munkaterület	jelölések száma
gazdaság–kereskedelem	126
idegenforgalom	122
diplomácia	110
fordítás-tolmácsolás	92
oktatás	42
egyéb	78
összesen	570

Arra a kérdésre, hogy konkrétan milyen munkában tudnák hasznosítani a spanyolt, 28 megkérdezett válaszolt úgy, hogy a tolmácsolásban és fordításban.

A válaszadók legnagyobb része bölcsészhallgató (15 fő), kisebb része nyelviskolában (7 fő) sajátítja el a spanyolt, a többi intézményből csak egy-két megkérdezett jelölte be ezt a munkaterületet.

A vágyaik szerinti munkaterület kiválasztására már sokkal többen jelölték be a fordítást és tolmácsolást: összesen 92 megkérdezett. Legtöbbjük nyelviskolában (38 fő) tanulja a spanyolt. Bölcsészek közül 25 fő jelölte be ezt a munkaterületet, a Közgazdasági Egyetem 8, az International Business School 3, a Műszaki Egyetem 7 hallgatója és a két gimnáziumból pedig 10 diák szeretne a spanyollal dolgozni. A 3. táblázatban összefoglaltam, mely iskolákból hány diák töltötte ki a kérdőívet.

3. táblázat: A felmérésben résztvevő iskolák és tanulók száma

iskola	tanulók száma
Táncsics Gimnázium-Bp.	26
Szilágyi Gimnázium-Bp.	33
BP-i Közgazd.tud.-i Egyetem	41
International Business School-Bp.	35
ELTE BTK Spanyol Tanszék	54
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem	7
Katedra Nyelviskola-Bp.	146
Budapesti Műszaki Egyetem	49
Semmelweis Orvostudományi Egyetem	11
Összesen	402

Azt gondolom, hogy a felmérés eredményeiből jól látszik, hogy sok tanuló – a megkérdezettek közel 25 százaléka – foglalkozna spanyol tolmácsolással és fordítással. Milyen lehetőségeik vannak arra, hogy a már megszerzett vagy rövid időn belül elsajátított magas szintű spanyol nyelvtudásukat fel tudják hozni arra a szintre, hogy EU-kompatibilis tolmácsokká és fordítókká váljanak? Idén indul be a Eötvös Loránd

Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a szakfordítói és tolmácsképzés, valamint az európai uniós szakfordító- és konferenciatolmács-képzés is. A választható nyelvek között szerepel a spanyol is, ami azt jelezheti, jelzi, hogy az angol, német és francia mellett a spanyol is a legfontosabbak közé sorakozott fel.

3. Hogyan válhat valakiből EU-kompatibilis fordító, illetve tolmács?

Mindkét cím eléréséhez komoly feltételek teljesítése és hosszadalmas felvételi szükséges. Az Európai Unióban a fordítás és tolmácsolás szolgáltatása egymástól függetlenül történik, a fordítást az Európai Bizottság fordító szolgálata, a tolmácsolást a Tolmács-Konferencia Közös Szolgáltatása (SCIC) végzi.

3. 1. Fordítás

Az Európai Bizottság fordítói szolgálata szakosztályokból áll, négy Brüsszelben, kettő pedig Luxemburgban található. Ezek a szakosztályok szakszövegek, dokumentumok fordítására specializálódtak. Minden szakosztályhoz, az EU 11 hivatalos nyelve alapján, 11 nyelvi iroda tartozik. A 66 nyelvi irodát egy vezető fogja össze. A dokumentumok fordításával foglalkozó 1300 fordító évente egymillió-kétszázézer oldalt ültet át az unió 11 hivatalos nyelvére.

A fordítók kiválasztása nyílt felvételi vizsgán történik, melyet a szükségleteknek megfelelően mindig egy-egy adott nyelvből szerveznek. A felvételi időpontokat az EU hivatalos napilapjában és az érdekelt ország, illetve országok sajtójában közlik. A felvételi vizsgával járó eljárás általában 8–10 hónapon keresztül tart. A felvételi vizsga írásbeli és szóbeli részből tevődik össze. Az írásbeli vizsga többválasztós tesztből és az adott nyelvre való fordításból áll. A sikeresen felvételiző jelöltek felkerülnek a több hónapig érvényben levő alkalmassági listára. Amint valamelyik fordítói hivatalban megüresedik egy hely, a listán levő jelöltek, nyelvi és szakmai ismereteik és az iroda szükséglete alapján kiválasztásra kerülnek. A Bizottságban érvényben levő szabály szerint a frissen bekerült fordítók a nyelvészeti állomány alsó szintjére kerülnek, vagyis először segédfordítók, majd fordítók lesznek.

A jelöltek csak valamely EU tagországnak egyetemet, azaz legalább négy év felsőfokú tanulmányokat végzett, valamely szakirányban (gazdasági, jogi, tudományok stb.) specializálódott állampolgárai lehetnek. A jelentkezőknek anyanyelvükön kívül az EU hivatalos nyelvei közül legalább még két nyelvet kell magas szinten ismerniük. A fordítók kizárólag anyanyelvükre vagy főnyelvükre fordítanak.

Szakmai tapasztalat terén mást várnak el a segédfordítóktól és a fordítóktól. A segédfordítóknak elég, ha a felvételt megelőző három éven belül szerezték meg a diplomát. A fordítóknak legalább három éves szakmai tapasztalattal kell rendelkezniük nyelvészeti téren, vagy a Bizottság gazdasági, jogi, tudományos stb. tevékenységéhez kapcsolódó területen. A felvételi jelentkezési korhatár 45 év.²

Ha összevetjük a felmérés eredményeit, az EU fordítói munkára való felvételi követelményeivel, akkor azt láthatjuk, hogy azok, akik a spanyolt választották második, illetve harmadik idegen nyelvként és elvégzik a megfelelő fordítói szakképzést, komoly eséllyel indulhatnak majd a fordítás felvételi vizsgán, mivel egyesek már rendelkeznek anyanyelvükön kívül legalább két³, az Unióban hivatalos nyelv tudásával.

Ha megnézzük, hogy milyen összetételű azoknak a tanulóknak a csoportja, akik

fordítással vagy tolmácsolással akarnak foglalkozni, láthatjuk (fentebb), hogy a tanulók fele egyetemi hallgatóként sajátítja el a nyelvet, tehát valamely szakterületet kiválóan ismeri, és valószínűleg a szakmához kapcsolódó szaknyelvet is tanulja az egyetemen. Azok közül, akik a nyelviskolában tanulják a spanyolt és fordítással, tolmácsolással foglalkoznának a jövőben, csak kevesen (12 fő) végeztek egyetemet, de aki mégis, az gazdasági, műszaki, egészségügyi és bölcsészettudományi tanulmányokat végzett. Az általam elért spanyolul tanulók 95 százaléka még bőven alatta van az EU felvételijében meghatározott korhatárnak.

A jelenleg spanyolul tanulók egy része több szempontból is megfelelhet az EU felvételi által hirdetett követelményeknek, de azt azért szem előtt kell tartanunk, hogy csakis magas szintű idegennyelv-tudással van remény a pályázásra és a felvételre.

3. 2. Tolmácsolás

A fordítás és tolmácsolás más-más típusú embert igénylő feladat. Míg a fordítók nagy precizitást igénylő háttérmunkát végeznek, addig a tolmácsoknak stresszes közszereplésre kell felkészülniük. Ezért is képzik őket egymástól teljesen függetlenül.

Az Unióban dolgozó tolmácsoknak az a feladata, hogy kapcsolatot teremtsenek és megértsék egymással a konferencián résztvevő, több nációnhoz tartozó közönség tagjait, vagyis a hallott szöveget ne szóról szóra, hanem annak fő gondolatait és lényegét adják át a hallgatóknak. A tolmácsoknak a konszekutív és a szimultán tolmácsolásban is jártasnak kell lenniük.

Konszekutív tolmácsolás során a tolmács a küldöttek között ülve hallgatja a beszélgetést és csak a végén fordítja le az elhangzottakat. Közben általában jegyzetel. Manapság a konszekutív tolmácsolás helyett inkább szinkron tolmácsolnak, de bizonyos esetekben, úgy mint munkaebédeken, látogatásokon, most is a konszekutív tolmácsolás a jellemző.

Szimultán tolmácsolás során pedig a tolmács legalább még egy tolmáccsal együtt dolgozik a fülkében, ahol a hallott szöveget azon nyomban fordítja és mondja mikrofonba a megfelelő idegen nyelvre.

Az Unióba jelentkező tolmácsok alkalmassági felvételi vizsgán vesznek részt, amelyen több szempont alapján ítélik meg a jelölteket: hogy milyen közszereplő, hogyan tud egy adott témáról összefüggően beszélni anyanyelvén, választékosan beszél-e anyanyelvén, mennyire ismeri az EU-t, általános műveltsége az EU-ban elvárt, megfelelő szinten van-e, a három idegen nyelven hogyan boldogul. A jelölteknek az anyanyelvükön kívül három idegen nyelven kell beszélniük.

A tolmácsok csak anyanyelvükre – „A” nyelvre – fordítanak, mivel egy akcentussal beszélő tolmácsot fárasztó lenne órákon keresztül hallgatni. A három idegen nyelvet B-,C-,D-vel jelölik attól függően, hogy melyiket ismerik a legjobban. A tolmácsok közül azok élveznek előnyt, akik az eltérő nyelvcsaládokhoz tartozó nyelveket beszélnek, vagyis ideális párosítás lehet egy újlatin, egy germán és egy kelet-európai nyelv ismerete.⁴

A témához kapcsolódó olvasmányaim alapján azt találtam, hogy három idegen nyelv ismerete szükséges ahhoz, hogy valakiből konferenciatolmács legyen. Ha a jelenleg spanyolul tanulók esélyeit megnézzük, azt gondolom, hogy ennek a feltételnek csak kevesen felelnének meg ma Magyarországon.

Mivel azonban a spanyolt nem első idegen nyelvként tanulják a nyelvtanulók, ezért a többség esetében a tolmácsolás területén is fennáll annak a lehetősége, hogy valóban fel tudja hozni magát a megfelelő szintre mindkét, illetve -három nyelvből is.

Magyarország a csatlakozás után várhatóan 20–40 tolmácsot és ugyanennyi fordítót fog delegálni az Európai Parlamentbe, valamint hasonló számú tolmácsot és fordítót küld majd a bizottsági munkába.⁵ Ez azt jelenti, hogy minimum 80, maximum 160 tolmács és fordító kap majd munkát az Unióban.

Ha megnézzük az Európai Parlament mandátumainak megoszlását országoként, láthatjuk, hogy a spanyolok a 626 képviselői helyből 64 helyet foglalnak el. Ezzel a számmal az ötödik legnépesebb képviselői csoportot alkotják. Tehát ha a parlamenti mandátummegoszlás alapján próbálunk előre gondolkodni, akkor azt mondhatjuk, hogy a spanyol – a német, francia és angol mellett – valószínűleg a leginkább használt nyelvek közé tartozik.

*

Rövid áttekintésemben most azoknak a spanyolul tanulóknak, illetve tudóknak a lehetőségeivel, esélyeivel foglalkoztam, akik magas szinten kívánják kamatoztatni nyelvtudásukat. A hivatásos tolmácsokon és fordítókon kívül vannak azonban sokan, akik a megszerzett tudásukat mindennapi életükben, esetleges külföldi útjuk, munkájuk során szeretnék felhasználni. Az idegennyelv-tudás mindenképpen előnyükre válik, mert minden külföldi örömmel fogadja, ha anyanyelvén szólítják meg és esetleg még egy üzleti tárgyalás alkalmával is azt használhatja. A spanyolok esetében ez talán még inkább így igaz, igen hálásak és készségesek, ha spanyolul fordulunk hozzájuk.

JEGYZETEK

¹ Statisztikai Tájékoztató. Középfokú és Felsőfokú Oktatás. Oktatási Minisztérium

² Forrás: <http://europa.eu.int./comm/sdt/es/recrut.html>

³ A két EU-nyelv közül ajánlatos, hogy az egyik az angol legyen. (Douglas Jenk, az EU-bővítés nyelvi előkészítésének koordinátora, MTV Európa Magazin, 1998. június)

⁴ Népszabadság: EU-Bábel, 1999. IV. 19.

⁵ Népszabadság : EU-Bábel, 1999. IV.19.

IRODALOM

*<http://europa.eu.int/comm/sdt/es/recrut.html>

*<http://europa.eu.int/comm/sdt/es/esintro.html>

*http://europa.eu.int/comm/scic/recruitment/policy_es.htm

*http://europa.eu.int/comm/scic/interpreting/interpr_es.htm

*http://europa.eu.int/comm/scic/conferences/conf_es.htm

*<http://europa.eu.int/comm/scic/training/training.htm>

Szabari Krisztina: Az idegennyelvek ismeretének ismerete az EU-ban. in: *Európa ma és holnap.*

Hans Seidel Alapítvány, Euration Európai Együttműködési Alapítvány. Budapest, 1997

Szabari Krisztina: Az Európai Unió és a nyelvek. in: *Nyelvpolitika.* Veszprém, 1998

Benda László: Brüsszel: Bábel a rengetegben. *MTV Úton*, 1998. jún.

Inotai Edit: EU-Bábel, magyar tolmácsok. in: *Népszabadság*, 1999. ápr.19.

Pócs Balázs: Az EU-Bábel felelőse. in: *Népszabadság*, 1999. jan.18.